
³³ Not. sc, 20 okt. 1827, 25 jan. 1828.

³⁴ Pape was een zeer voor-
aanstaand predikant in de
Hervormde Kerk. Zo was
hij onder meer in 1851
president van de hervormde
synode. Hij was zeer gekant
tegen de Afscheiding van
1834 en waarschuwde in
1853 tegen het herstel van de
rooms-katholieke hiërarchie.
Hij schreef een biografie van
de reeds genoemde J.D. Jans-
sen, hoofdamtenaar van het
Departement van Eredienst,
die een goede vriend van
hem was. - Zie over Pape:
BL, dl. 1, 1983², 244-245.

³⁵ Het voorgaande is ont-
leend aan twee brieven van
Holtzapffel d.d. 3 dec. 1827
resp. 9 jan. 1828 en een
afschrift van zijn 'journaal'
over nov. en dec. 1827. Zie
Not. sc, 25 jan. 1828.

³⁶ Not. sc, 18 apr. 1828.

³⁷ *Hoe het Lutherde*, dl. 1,
119, 122.

K.N. Meppen zou voor een half jaar naar Leerdam worden gezon-
den.³³

Holtzapffel arriveerde op 22 november 1827 in *Heusden*. De
kerkenraad ontving hem zeer terughoudend, omdat deze niet ge-
kend was in het besluit om hem naar Heusden te zenden en men
zijn komst onnodig achtte. De gemeente bestond uit ongeveer
twintig personen, voor het merendeel arme, eenvoudige en 'af-
geleefde' mensen en had weinig perspectieven voor verdere groei.
De kinderen bezochten de hervormde catechisatie. Omdat het
kerkgebouw zich in slechte staat bevond kwam het goed uit dat
de hervormde kerkenraad zijn kerk voor diensten van de lutherse
predikant wilde afstaan. De hervormde predikant C.W. Pape was
zelfs bereid om eventueel mee te werken aan plannen om de luther-
se filiaal-gemeente om te zetten in een volwaardige gemeente. Ook
wilde hij een aantal zondagmiddagdiensten aan hem overlaten.
Toch was Holtzapffel door de synodale commissie aangeraden om
voorzichtig met hem om te gaan, omdat hij eenmaal getracht zou
hebben de lutheranen op te nemen in zijn kerk.³⁴

Bij de diensten van Holtzapffel in de hervormde kerk waren ook
veel hervormden aanwezig; zij kwamen trouwer in de kerk dan
zijn eigen lutherse leden. Wel hadden verschillende hervormden
van de 'zoogenoemde fijne of vroomme broeders & zusters' zware
kritiek op zijn preken. Tijdens een dienst hadden twee van hen
zelfs met veel lawaai de kerk verlaten omdat zij zijn preek 'kettters'
vonden. Bovendien waren zij verontwaardigd omdat hij het Onze
Vader bad op de lutherse wijze met de zinsnede '... en verlos ons
van het kwade' in plaats van de hervormde formulering '... en ver-
los ons van de boze'. Zij hadden daaruit de conclusie getrokken
dat hij niet in de duivel geloofde.

Ook preekte Holtzapffel wel in de plaats van Pape in een nabu-
rige hervormde gemeente en moest dan om deze te bereiken zich
een weg banen door de klei van de streek 'waar alles nog zoo met
den rug naar het licht gekeerd is'. Nog een jaar tevoren was aldaar
zelfs een vrouw beschuldigd van hekserij; met moeite was zij aan
de doodstraf ontkomen. Holtzapffel was verbaasd dat zijn gehoor,
bestaande uit zeer orthodoxe hervormde boeren, hem rechtzinnig
vond.³⁵ Op 17 februari 1828 hield Holtzapffel zijn afscheidspreek
en vertrok naar Zaltbommel.³⁶ De filiaal-gemeente Heusden werd
niet opgeheven, maar zou gedurende vijftien jaar geen nieuwe
voorganger ontvangen. Pas in 1843 kon men J. Wilms als propo-
nent begroeten.³⁷

Holtzapffel begon zijn arbeid in *Zaltbommel* op 30 maart 1828.
Hij werd hier op een aangenamer wijze ontvangen dan in Heus-
den. Direct na zijn aankomst had hij contact opgenomen met de
reeds eerder genoemde ouderling Feuerstake, die hem zeer terwille